

Queer a transgender - zobrazení sexuálních menšin ve fotografii

Queer and Transgender-Displaying of Sexual Minorities in Photography

Jan Khür

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan KHÜR**
Osobní číslo: **K09108**
Studijní program: **B 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Reklamní fotografie**

Téma práce:

- 1. Teoretická část:**
Queer a transgender – zobrazení sexuálních menšin ve fotografii
- 2. Praktická část:**
  - a) katalog výrobků nebo služeb: Security System**
  - b) volný výstavní soubor: Imagine Being there Right Now**

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část:

rozsah práce: minimálně 25 stran textu + předepsané přílohy.

Součástí obhajoby práce i hodnocení je přednáška na téma teoretické části Bakalářské práce v rozsahu max. 15 min. včetně obrazové prezentace. Přednáškou se nerozumí přečtení obsahu práce.

2. Praktická část:

a) katalog výrobků nebo služeb: celkem 12 – 15 fotografií – formát 24x30 jako maketa s grafickou úpravou + 7 – 10 zdrojových fotografií ve formátu 30x40cm (nebo odvozený formát) adjustovaných ve formě výstavních zvětšenin a instalovaných. Publikace bude obsahovat krátký informativní text. Text musí projít jazykovou korekturou.

b) volný výstavní soubor: ucelený, koncipovaný soubor fotografií (explikace + písemná obhajoba), min. 10 ks fotografií v archivní kvalitě, výstavní formát (min. 50x60 cm), libovolná technika, adjustováno + písemná obhajoba cca 2 str. textu.

Současně budou všechny části praktické i teoretické práce odevzdány v digitální podobě na 2ks CD v daném rozlišení v předepsané kvalitě.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: **viz Zásady pro vypracování**
Rozsah příloh: **viz Zásady pro vypracování**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/umělecké dílo**

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškerá dostupná odborná literatura a webové stránky vztahující se k tématu po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí teoretické části: **Mgr. Anna Maximová**
Fakulta multimediálních komunikací
Vedoucí praktické části: **doc. MgA. Jaroslav Prokop**
Ústav reklamní fotografie a grafiky
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....15. 3. 2012.....

Jan Khür

Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Tato práce se zabývá zobrazováním queer a transgender tendencí ve fotografii. Pozornost je věnována především využívání fotografie jako dokumentu queer prostředí, jako součást života a v neposlední řadě jako nástroj pro socializaci queer v současném prostředí. Předkládá různé přístupy autorů založené na odlišných životních zkušenostech a pohledech na dané téma.

Klíčová slova:

gay lesby, queer, transgender , sex, muxes, androgyn

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

This thesis deals with a display of queer and transgender dispositions and its visibility in photography. It focuses on using photography as a document of queer environment, their essential part of everyday life and a tool for queer socialization in the present-day situation. It offers different approaches based on different life experience and point of views of authors.

Keywords:

gay, lesbian, queer, transgender, sex, muxes, androgyny

Prohlašuji,

- že jsem tuto teoretickou bakalářskou práci vypracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická v IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 17.5.2012

Jan Khür

Děkuji Mgr. Anně Maximové, za vedení mé bakalářské práce, její neuvěřitelnou trpělivost a věcné připomínky, které mi velice pomohly.

Děkuji také všem pedagogům Ateliéru Reklamní Fotografie ve Zlíně, kteří mě dovedli až sem a vždy měli pochopení a chuť naslouchat.

Také velice děkuji Mámě, která mě nikdy nepřestala podporovat.

Jeg takker også til Lina, å takk som jeg har grunn til å leve.

OBSAH

I. ÚVOD	10
1.1 Proč queer a transgender ve fotografii?.....	10
II. QUEER A TRANSGENDER. ZOBRAZENÍ SEXUÁLNÍCH MENŠIN VE FOTOGRAFII	12
1. Tělesnost v queer fotografii	12
1.1 Queer jako objekt zájmu	12
1.2. Queer jako součást života.....	24
2. Fotografie jako nástroj pro socializaci a práva queer	32
3. Hledání identity	39
3.1 Transgender image.....	39
3.2 Androgynní visualita.....	46
III. ZÁVĚR	50
SLOVNÍK POJMŮ	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM AUTORŮ	55

I. ÚVOD

1.1 Proč queer a transgender ve fotografii?

Téma zobrazování sexuálních menšin ve fotografii jsem si vybral hlavně ze zvědavosti. Pro mě doposud neprozkoumané téma, na které jsem začal čím dál víc narážet kolem sebe a toužil se o tomto směru dozvědět více. Snažím se mapovat různé přístupy jak českých, tak i zahraničních autorů a jejich vzájemné porovnávání. Problematiku tohoto žánru z jedné strany jako nepřístupné téma a hřích, z druhé jako životní styl či vyznání.

Již od útlého věku je mi připomínána moje zženštilost a lidé kolem mě často nabývají falešný pocit, že jsem homosexuálně založený. Z prvotního pocitu stavění se do opozice a snahy tento fakt vyvrátit, jsem po čase začal vnímat tuto věc jako přednost, se kterou mohu výtvarně i performativně pracovat. Již v jednom z fotografických souborů, se kterým jsem maturoval na SUPŠ Sv. Anežky České v Českém Krumlově, jsem koketoval s identitou a gendrem. V oblečení své přítelkyně jsem vytvořil sérii autportrétů, které nechávaly divákovi prostor uvažovat o tom, zda se jedná o módní výstřelek, či jde o odkaz na homosexualitu.

V tomto směru jsem se cítil natolik jistý ve své orientaci, že jsem již v budoucnu toto téma nerozvíjel a mé fotografické uvažování se posunulo jiným směrem. Vrátil jsem se k tomuto tématu až jako fotograf spolupracující na knize norského autora, který mě přizval ke spolupráci na projektu v mexickém městě Juchitánu. Zde jsem měsíc dokumentoval a pořizoval ilustrační portréty lidí, kteří se nazývají „muxes“. Jde o osoby, které vystupují převážně jako muži, ale oblékají se a chovají také jako ženy. Jsou jakýmsi třetím pohlavím, které je vzácným úkazem. Ženy v Juchitánu mají větší sociální postavení a mít v rodině „muxe“ je tedy důvod k oslavě. Tato zkušenost rozvinula můj zájem o toto téma a skrze bakalářskou práci jsem se vydal na tenký led, kde klasický model muž a žena nefunguje a vše se schovává do balíčku nazvaného *queer*.

V práci se nesnažím o obsáhnutí všech fotografů, kteří mají co dočinění s queer fotografií, neboť mi nejde o vytvoření sborníku jmen, ale spíše o náhled do subkultury. Ve světové literatuře existuje mnoho publikací, které se tímto tématem zabírají (např. *Art and Homosexuality – A history of ideas*, napsanou *Christopherem Reedem*), v českém prostředí existuje již spektrum menší a v odborných pracích můžeme narazit na toto téma propojené s fotografií spíše vzácně. Za významnou publikaci v této tematice považuji

knihu *Homosexualita v dějinách české kultury, od Martina C. Putny a kolektivu*¹, která vyšla v roce 2011 a snaží se zmapovat homoerotické cítění či homosexualitu v dílech českých umělců z oblasti literatury, filmu, divadla a výtvarného umění.

Zajímá mě především rozdílný přístup autorů k fotografické práci. Jestli vnímají fotografování gayů, leseb, transvestitů a dalších, do pojmu queer zařaditelných modelů, jako koníček, umělecký záměr či obsesi nebo sami prožívají život těchto lidí a fotografii používají jako deník, sebereflexi, či je to pro ně způsob, jak uchopit svůj sociální status. Také mě zajímá, jak pracuje queer estetika v současném prostředí, stírání pojmu „men/women only“ a nastolování „unisex“ éry.

V této práci pracuji s terminologií, která nemusí být všem lidem známá. Proto jsem se rozhodl zpracovat zevrubný slovník slov, které ve svém textu používám. Přiložen je nakonci práce.

---

¹ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. 1.vyd. Praha: Academia, 2011, 494 s. ISBN 978-802-0020-000.

II. QUEER A TRANSGENDER. ZOBRAZENÍ SEXUÁLNÍCH MENŠIN VE FOTOGRAFII

1. TĚLESNOST V QUEER FOTOGRAFII

1.1 Queer jako objekt zájmu

Zobrazování lidí, kteří mají jinou sexuální orientaci a nebo jinak sexuálně vyčnívají můžeme vypořádat od samého počátku fotografie. Důvody jsou však různé. Od lékařsko - sociálních studií až po určitou obsesi něčím neznámým a napínavým.

Félix Nadar

Vlastním jménem Gaspard-Félix Tournachon otevřel roku 1854 na ulici Boulevard des Capucines číslo 11 v Paříži své fotografické studio. Až do jeho smrti roku 1910 byl nejvíce uznávaným a nejznámějším portrétistou jeho doby a místa. Fotografoval například Charlese Baudelaira, Gustava Courbeta a jiné osobnosti. Kromě fotografické tvorby byl také vynálezce a vědecký pozorovatel. To je také důvod, proč byl doktorem Dr. Armandem Trousseauem a jeho kolegou, chirurgem Jules-Germainem Maisonneuvenem přizván v roce 1861 ke zhotovení několika fotografií hermafrodita. Fotografie Nadar signoval a měly sloužit k vědeckým účelům. Na fotografiích je vyobrazen člověk ležící na křesle v bílé košili a bílých punčochách. Na jedné z fotografií doktor roztahuje stydké pysky pacienta a odhaluje ženské genitálie, u další fotografie doktor ilustračně vytahuje penis přes vstup do vagíny. Zajímavým momentem je pro mě fakt, že se nejedná o portrét, či sexuální materiál. Osoba na snímku si jednou rukou zakrývá hrud' a druhou ruku má vždy před obličejem. Je tedy neidentifikovatelný. Oproti většině Nadarovým fotografiím velikánů, tato fotografie působí dojmem úplně jiným. Hlavní zájem zde není kladen na charakter zobrazovaného, ale veškerá energie je věnována technicky přesnému zobrazení těla, konkrétně genitálií.

Obr. č. 1a Felix Nadar - Examinace hermafrodita, 1861

Joel-Peter Witkin

Je fotografem zaměřujícím se na fotografování outsiderů lidské společnosti. Vybírá si témata, která by vyvolala u většiny lidí pocit hnusu a pohoršení. Nevyhýbá se tématům jako smrt, homosexualita, transvestitismus. Zobrazuje trpaslíky, hermafrodity, lidi s vrozenými vadami či po amputacích. Obecně lze celé spektrum témat jeho tvorby spojit s problematikou smrti a sexuální nebo fyziologické odlišnosti.²

„Ve vnímání mé práce neexistuje žádná ‚šedá zóna‘. Lidé cítí buď lásku, nebo nenávisť. Ti, kdo nenávidí mé dílo, nenávidí i mne. Nejspíš si myslí, že jsem démon nebo nějaký zlý černokněžník. Ti, kdo chápou, oč v mé práci jde, zároveň chápou, kolik odhodlání, lásky a odvahy je třeba, abych našel zázračno a krásu v lidech, které naše společnost považuje za zmračené, nečisté, dysfunkční či ubohé a nešťastné.“ (Joel-Peter Witkin)³

² URBAN, Otto M. Joel Peter Witkin Decadence Now!: text k výstavě. *Dům umění města Brna: katalog k výstavě* [online]. 2010[cit. 2012-04-22]. Dostupné z: [http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni\(1\).pdf](http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni(1).pdf)

³ URBAN, Otto M. Joel Peter Witkin Decadence Now!: text k výstavě. *Dům umění města Brna: katalog k výstavě* [online]. 2010[cit. 2012-04-22]. Dostupné z: [http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni\(1\).pdf](http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni(1).pdf)

Witkin tyto lidi staví do kompozic a výjevů, které jsou inspirované známými díly světových autorů jako například Botticelím, Carravagiem či Courbetem, nebo se volně inspiruje výjevy z Bible. Z jeho fotografií je cítit inspirace barokní estetikou a holandským zátiším dohromady se snovým surrealismem. Mám pocit, že z jeho fotografií je cítit smrt. Spojení smrti (Thanatos) a sexuality (Eros) je jedním z mála témat, kde současné umění plynule navazuje nejen na modernu, ale i na starší umění.⁴ Masky, podvazky, látková pozadí, pohnutá estetika odkazující na zánik a smysl pro detail. Černobílé fotografie na film, které jsou později pomocí škrábání a stírání emulze narušovány. To vše mu pomáhá docílit jeho vizuálního kódu.

Transvestité a hermafrodité vyobrazení na jeho fotografiích můžou být chápáni více směry. Jednak zapadají do společenství lidí, které Witkina inspirují a ve společnosti je na ně často nahlíženo s despektem a pohrdáním. Na druhou stranu využívá symboliky, kdy do specificky ženské role dosazuje muže oblečené v ženských šatech, čímž nastoluje otázku genderu a nabádá diváka se zamyslet nad smyslem tohoto počínání. Jeho fotografie odkazující na renesanční obraz od Botticelliho, Zrození Venuše, je provedena v několika verzích. Vždy však zobrazuje z estetického hlediska ženu s mužským přirozením. Venuše jako bohyně lásky a krásy měla moc, kterou mohla udolat kohokoliv, jak římské bohy, tak obyčejné lidi. Je možné tedy fotografii číst tak, že Witkin staví hermafrodita do role nadčlověka, který může ovládat ostatní bytosti.

Oproti Nadarovi je zde již zájem o tvář, tělo i výraz. Sice je potlačen často maskou, ale lidé na fotografii vystupují jako svébytné bytosti. Nadarův přístup je spíše divadelní, lidi do pozic aranžuje a nejde mu tolik o osobnost jedince, jako o naplnění své vlastní představy o kompozici.

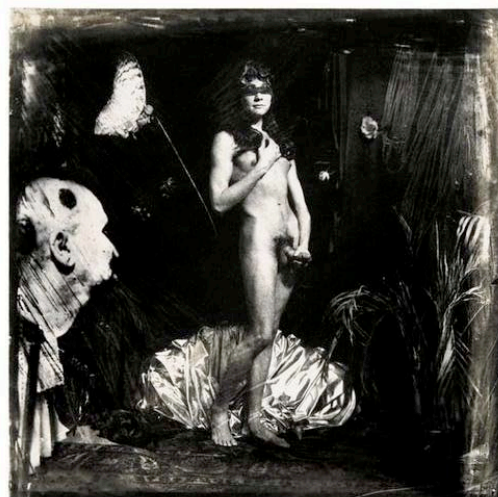
Výstava Joel-Petera Witkina mohla být k vidění v roce 2010 jako součást expozice v Domě Umění Brno, v rámci výstavy DEKADENCE NOW.

---

4 URBAN, Otto M. Joel Peter Witkin Decadence Now!: text k výstavě. *Dům umění města Brna: katalog k výstavě* [online]. 2010[cit. 2012-04-22]. Dostupné z: [http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni\(1\).pdf](http://www.dum-umeni.cz/uploads/tz_joel_peter_witkin_v_dome_umeni(1).pdf)

Obr. č. 1 Joel-Peter Witkin-Hermafrodit s Christem, 1985

Obr. č. 2 Joel-Peter Witkin-Zrození Venuše, 1982

Obr. č. 3 Joel-Peter Witkin-Bohové Země & Nebe, 1988

Diane Arbus

Fotografka, která žila většinu svého života v USA, ale za svými fotografiemi cestovala po celé Zemi. Tvořila od roku 1941, kdy od svého manžela dostala svůj první fotoaparát, až do její smrti roku 1971, kdy ve svých 48 letech spáchala sebevraždu.

Svou kariéru započala jako asistentka svého manžela, který se specializoval na módní fotografii. Jeho fotografiím dodávala myšlenku, zatímco manžel byl zručnější v obsluhování přístroje. Diane však stále nebyla se svojí úlohou spokojena a toužila po vlastní nezávislé tvorbě. Ze své vůle se dostala k fotografování lidí, kteří byli na pokraji společnosti. Inspirovala se hlavně místy jako byla stará kina, noční kluby, cirkusy, karnevaly a poutě. Používala hlavně středoformátový fotoaparát v kombinaci s černobílým materiálem a její typickou kompozicí bylo umístění fotografovaného na střed. Za lidmi přímo chodila a fotografovala je v jejich přirozeném prostředí, v oblečení, které běžně nosí a snažila se o co nejpřísnější dodržení reality. Tímto způsobem dodala fotografiím neuvěřitelný pocit autentičnosti, a také hodnotu vypovídající o době, v níž fotografie vznikly. Jeden druh jejích fotografií se zaměřuje na fotografování transsexuálů. Chodila za nimi do šaten malých klubů, ve kterých měli představení. Zachycuje je v přirozených pózách, v průběhu líčení, s natáčkami na hlavě a někdy i při vystoupení. Také je navštěvuje doma, prožívá s nimi některé události jejich života, chodí s nimi na procházky a fotografuje reakce kolemjdoucích na jejich vzhled. Lidé na fotografiích vypadají velice uvolněně a hrdě. Diane v těchto lidech hledala krásu a prožívala si skrze fotografie jejich život. Nazval bych to až obsesí, se kterou fotografie pořizovala, jakoby se vždy chtěla stát jedním z jejích objektů.

I skrze Dianinu vcítěnost a pokoru, se kterou fotografie pořizovala, zobrazuje problém těchto lidí (transsexuálů) poněkud zevrubně. Diana se snažila vcítit do bytostí, které fotografovala, ale nikdy nebyla součástí jejich subkultury, byla pouze návštěvnicí či kamarádkou, před kterou se nestyděli odhodit masku, kterou nosili na veřejnosti. Za jednu z nejsilnějších považuji fotografii jménem *Naked Man Being a Woman*, kde stojí „muž“, skrývající svůj penis mezi nohama a i přes své maskulinní tělo zaujímá koketní pozici. Je vyfocen s pozadím vytvořeným ze závěsů postele, evokujícím rozepínající se oponu a slávu. Když jsem fotografii uviděl poprvé, spojil jsem si ji s vystupováním Marylin Monroe, v té době uznávané transsexuály. Byla jejich modlou a přebírali od ní znaky ženství, pohyby i líčení.

Obr. č. 4 Diane Airbus-Nahý muž který je ženou, 1968 X ilustrační fotografie Marilyn Monroe

Obr.č. 5 Diane Airbus-Mladý muž s natáčkami u sebe doma, 1966

Libuše Jarcovjáčková

Je česká fotografka narozená v roce 1952, která vystudovala pražskou FAMU. Nyní učí obor fotografie na Vyšší odborné a Střední průmyslové škole grafické v Hellichově ulici v Praze.

V letech 1983-1985 autorka fotografovala v Pražském T-Klubu, ve kterém se neoficiálně scházeli homosexuálové a lesby. Černobílé fotografie zachycující bujarou atmosféru tohoto klubu, ve kterém jakoby nikdy nepřestal večírek. Prostor bez oken, ve kterém nikdy není noc a nikdy den, několik desítek metrů čtverečních, ve kterých lidé lehce zapoměli co se děje za zdí. Anonymní zóna, ve které se všichni navzájem znají a nechávají své nejvnitřnější pocity výjít plně najevo. Tanec, konfety, alkohol a plné popelníky, místo, kde slovo *gay* nebylo sprosté.

Autorka dokumentuje toto prostředí pomocí kompaktní kamery a silného blesku, který zaznamenává momenty a jakoby zastavuje čas. Projevuje spíše zaujetí prostorem, naplněným neobyčejnými lidmi, avšak nepokračuje dál a nesnaží se fotografovat sociální dokument o těchto lidech či se rozsáhleji probírat jejich soukromím.

Jde o záznam doby a nepopsatelné atmosféry, která by bez vzniklých fotografií dávno upadla v zapomnění. Je dobré si díky těmto fotografiím uvědomit, jak ještě v nedávné minulosti, bylo hnutí queer potlačováno a muselo se před veřejností skrývat.

Pro tuto práci vznikl rozhovor⁵, ve kterém jsem se zajímal o důvody, které autorku k dokumentu vedly, její osobní prožitky a politické klima té doby:

Zajímalo by mě, jaký impuls podnítil Vaše fotografování v pražském T-Klubu?

Po prvních, víceméně náhodných návštěvách s kamarády, kteří tam takzvaně "patřili" jsem byla okamžitě okouzlena. Byl to tak naprosto jiný svět, atmosféra, vztahy, hodnoty. Odjakživa jsem byla přitahována menšinami, přes den jsem učila češtinu vietnamské dělníky v jejich ubytovnách a noci trávil v Těčku nebo u Petra Voka, nebo-li v Pekáči, jak se tomu druhému klubu říkalo. Od prvního dne jsem věděla, že chci fotit - jen jsem nevěděla, jak se k tomu dopracovat.

---

5 Rozhovor s autorkou z 10.5.2012

Bylo těžké stát se součástí takového společenství? Spousta z těchto lidí tam museli být anonymně...

Těžké to bylo. Jedinou cestou byla vytrvalá účast. Pravidelné popíjení u baru, mnoho litrů ledové vodky se sodou a povídání si a povídání si. Vyslechla jsem mnoho příběhů o marných láskách a zlomených srdcích, byla jsem trpělivý a empatický posluchač, měla jsem ty lidi doopravdy moc ráda, postupně jsem se stávala součástí společenství. To že můžu fotit pak vyplynulo víceméně samo. Nicméně - existovaly jasně dané limity. Všední den bych bez toho, že by někdo požádal, že chce být vyfotografováný fotit nemohla. Takže jsem mohla fotit všechny svátky, karnevaly, Silvestr, maškarní bál - zkrátka ty speciální chvíle, kdy byli účastníci naladěni, připravení.

Tím se dostávám k otázce, zda jste někdy, jako například Nan Goldin, pocítila lásku či silné přátelství v tomto prostředí nebo to pro Vás byl vždy profesionální přístup, dokument?

Samozřejmě jsem byla velmi silně angažovaná. To by vůbec nešlo zůstat stranou, jen se dívat, trochu nakrást fotky a nepoznamenána odejít domů. Atmosféra v klubech byla téměř rodinná, lidi toho o sobě hodně věděli, bylo tam spoustu srandy (tohle nespisovné slovo prostě musím použít, protože to nelze popsat jinak), měli se rádi, nebo se nesnášeli - vzduch byl plný vášně a ty mě prostě nemohly minout. Ano, hodně lidí jsem měla hodně ráda.

Nezajímalo Vás někdy jít trochu dál a fotografovat tyto lidi i mimo tento "ostrov svobody"?

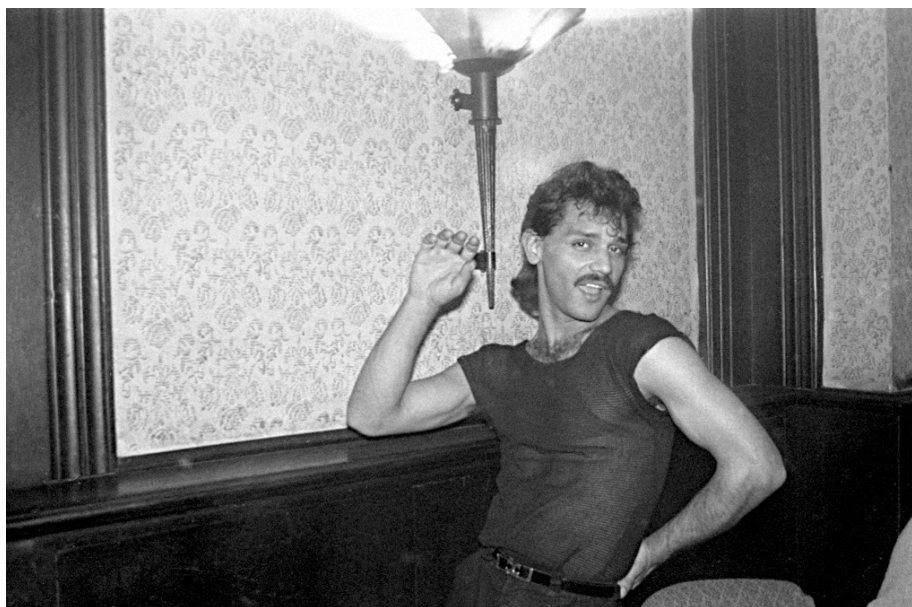
To už jsem bohužel úplně nezvládla a tu trochu, kterou jsem přece jen udělala, opatruju jako oko v hlavě. V té době jsem už pilně pracovala na svém odchodu do zahraničí (od roku 1985 jsem žila v Západním Berlíně) a tak jsem to už nedotáhla.

Měla jste v té době problémy s tajnou policií? Nevím jestli to bylo přímo zakázané ale určitě se jim fotografie mohly hodit pro utlačování a vydírání nepohodlných. Nebo naopak tento prostor fungoval s nepsaným svolením komunistů, jako jejich prostor pro uvolnění?

Jednorázový kontakt s tajnou policií, ke kterému došlo těsně před mým odchodem ze země, mě v podstatě přiměl s fotografováním skončit. Záminkou bylo vyšetřování vraždy jednoho homosexuála, který byl v Těčku přítomen v noc, kdy jsem tam fotografovala. Vyšetřovatelé si chtěli prohlédnout negativy pod záminkou, že by na mých fotografiích mohl být zachycen vrah. To mě dostalo do velmi překérní situace, protože jsem rozhodně nechtěla dovolit, aby se mi v archivu přehrabovali estébáci. Naštěstí jsem měla pár opravdu hodně podexponovaných negativů, ze kterých nešlo nic vykukat a já jsem se tak z téhle nepříjemné situace dostala. Bylo mi ale víceméně jasné, že celé fotografování končí.

Lidé, které ste fotografovala v 80. letech pravděpodobně po revoluci začali chodit do oficiálních klubů v Praze. Ztratilo to pro Vás význam mapování této scény když už nebyla ilegální, šlo Vám vyloženě o to místo, energii toho prostoru?

Zpátky do Čech jsem se vrátila natrvalo až okolo roku 1992 a brzy jsem začala učit na plný úvazek, takže s nočním životem byl víceméně konec. Samozřejmě že jsem ráda chodila na Valdek a do Riviéry, kam se ještě částečně přenesla ta atmosféra Těčka. Brzy se ale začalo prostředí měnit, hodně lidí z původní společnosti přestalo chodit, nastala generační výměna a pro mě to už celé nebylo tak přitažlivé.

Obr.č. 6 Libuše Jarcovjáčková, ze série T-Klub, 1983-1985

Obr.č. 7 Libuše Jarcovjácová, náhledy ze série T-Klub, 1983-1985

Bettina Rheims

Se narodila roku 1952 ve Francii. Ve své tvorbě zobrazuje skoro výhradně ženy. Její tvorba se skládá z větší části z portrétů známých osobností a žen, které potkala na ulici a rozhodla se je fotografovat. Inspirace pro její fotografie vychází z obrazů, filmových předloh a literatury. Většinou se jedná o studiové a předem do detailu vymyšlené snímky, které jsou dokonale svícené a obsahují celý fotografický tým v pozadí. Zajímavým souborem nepřímou souvisejícím s queer tematikou je projekt *Chamber Close (1991)*. Bettina Rheims zde fotografuje nahé ženy, které jí pózují a odhalují jí nejintimější partie. Scéna se odehrává v neosobních, hotelových pokojích, které jsou samy o sobě velice vizuálně zajímavé a Bettina zde zaujímá pozici pozorovatele. *“Můj pohled na ženu není voyeuristický a není mužský.”*⁶ Přesto je kniha samotná doplněna o texty jejího manžela, kde vystupuje tajemný Monsieur X, který zde vypráví své erotické sny a představy.

Ve svém souboru *Morceau choises (2001)*, Bettina fotografovala lesbický sex. Tyto fotografie by mohly zapadnout mezi spoustu fotografií porna, které je volně dostupné na internetu, ale mají určitý přesah. Jedná se o záznam performance, o reportáž sexuálního aktu čtyř žen odehrávající se pod dozorem fotografického týmu ve studiu. Dvě z těchto žen jsou kamarádky, které si chtěly zkusit něco jiného, další dvě jsou profesionální pornoherečky, které Bettina objednala. *„Stále jsem si říkala, že to bude velice složité, předtím nikdy nepózovaly. A tak jsem se začala schánět po profesionálních pornohvězdách“*⁷ Sám jsem se přistihl při pozorování fotografií ve snaze odhadnout, které z dívek jsou najatou dvojicí, a které jsou jen pozvané kamarádky. Fotografie mají i vysokou estetickou kvalitu a jsou velmi čisté, kompozičně velice zdařilé.

Bettina se rozhodla zobrazit i to, čemu se hodně autorů vyhýbá, nebo to není jejich hlavní zájem. Na fotografiích je něco, co je s homosexualitou do velké míry spojeno. Je to sex, sex dvou stejných pohlaví, estetizován, do určité míry uměle zkonstruován, vydestilovaný do zásadních momentů.

---

6 Von Wirklichkeit, die nichts mit dem Leben zu tun hat: Interview s Bettinou Rheims. 1999. Dostupné z: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/von-wirklichkeit--die-nichts-mit-dem-leben-zu-tun-hat,10810590,9739584.html> , vlastní překlad

7 DAGEN, Philippe. Bettina Rheims: Can you find happiness. Paris: Schimer/Mosel, 2008. ISBN 974-3-8296-0364-5

Obr.č. 8 Bettina Rheims - MC 18 (ze série Morceaux Choisis), 2001

Obr.č. 9 Bettina Rheims - MC 8, 2001

Obr.č. 10 Bettina Rheims - MC 7, 2001

1.2 Queer jako součást života

Nan Goldin

Narodila se roku 1953 a pochází z Ameriky. Její dílo je dnes již velice známé a patří mezi fotografické ikony. Její hlavní dominantou ve fotografické práci je technika tzv. snapshotu. Její fotografie mají nádech okamžiku, reality a surového přístupu. Vychází z prožitého okamžiku, který zvětčuje na citlivou vrstvu filmu. Zobrazuje kapitoly svého života, intimitu, underground a rodinu.

Rodina je právě to, čím se Nan Goldin zprvu proslavila. Stala se součástí komunity, která působila v 60. letech v New Yorku a její členové byli známí pod pojmem „drague queens“.

Jednalo se o muže, kteří se oblékali a líčili jako ženy. Nan fotografovala jejich vystoupení v Bostonském baru The Other Side a také se se dvěma z nich přátelila a sdílela společné bydlení. Tak také vznikla kniha *Nan Goldin: The Other Side (1972-1992)*. Nan Goldin zde předkládá svůj intimní deník, ve kterém zachycuje své přátele, rodinu i lásku. „*Nevstupuju bez pozvání, tohle je moje strana. Tohle je moje rodina, moje historie*“⁸ Zachycuje je s dokumentárním přístupem, ale zbavuje se vzdálenosti od objektu. Klinické studie zobrazuje subjektivně, jako součást svého života. V určitý moment se skoro také stává jednou z nich, když se do jedné z drague queens zamiluje.

Na fotografiích jsou zobrazeny soukromé momenty ze zákulisí nekonvenčního života. Nan Goldin fotografuje ve chvílích, kdy si na sebe drague queens nanášejí make-up, když se oblékají do svých večerních šatů, ale také stinné stránky divokého způsobu života jako problémy s AIDS. Samotná performance na pódiu pro ní není podstatná. Hlavní zájem je koncentrován na momenty, které nejsou z pozice diváka běžné a nabízejí nevšední pohled. Snaží se spíše o osvětu a přiblížení těchto lidí širší společnosti. Proto také prezentovala svou práci na post-punk-hudebních-sexuálních undergroundových večírcích, kterých se aktivně účastnila⁹. Ve svých fotografiích se snaží nabídnout něhu a porozumění.

⁸ GOLDIN, Nan. *The Ballad of Sexual Dependency*. New York: Aperture, 1996

⁹ QUALLS, Larry. „Performance/Photography.“ In *Performing Arts Journal*, Vol. 17, No. 1. (Jan 1995), p. 26-34

Tohoto momentu mohla Nan Goldin dosáhnout jedině soužitím a důvěrou s těmito lidmi. Tím se liší například od snímků Diane Airbus. Jak sama Nan vysvětluje:

„Drag queens nesnášeli práci od Diane Arbus. Nebylo dovolené ji zmiňovat v jejich přítomnosti, protože nesnášeli způsob jak je fotografovala. Zbavila je jejich totožnosti. Nerespektovala je takové jakými byli.“¹⁰ Proto je Nan Goldin zařazena v kapitole *Queer jako součást života*, tyto fotografie vycházely z jejího osobního života, je jejich nedílnou součástí a bez osobních prožitků s drague queens by tyto fotografie nemohly vzniknout.

Obr.č. 11-12 Nan Goldin-Jimmy a Tabbo – Převlíkání, V koupelně, NYC 1991

Obr.č.13-14 Nan Goldin-Piknik na promenádě, Boston, 1973

Jimmy Paulette po Parade, NYC, 1991

¹⁰ MAZUR, Adam a Paulina SKIRGAJLLO-KRAJEWSKA. INTERVIEW: If I want to take a picture, I take it no matter what. In *Fototapeta* [online]. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B, 2006, 13 February 2003, Warsaw, 13 February 2003, Warsaw [cit. 2012-05-18]. Dostupné z: <http://fototapeta.art.pl/2003/ngie.php>

Robert Mapplethorpe

Americký umělec, který se narodil roku 1946. Po vystudování malby, sochy a kresby na umělecké škole v Brooklinu se jeho výtvarným prostředkem stala fotografie. Jeho fotografická tvorba patří k dnes již klasickým dílům fotografie a jeho přínos pro zobrazování queer tematiky je jedním z nejsilnějších. Robert Mapplethorpe předčasně umírá roku 1989 na AIDS.

Po zakončení školy začíná Mapplethorpe fotografovat na v té době velice populární polaroidový aparát. „*Mapplethorpovo dílo z velké části tvoří akty, květiny a portréty a je charakteristické vysokou věrností vize, která klade důraz na smyslový formalismus.*“¹¹

Mapplethorpe je nejvíce znám skrze jeho fotografie homosexuálních sadomasochistických praktik tzv. S&M, kterých byl sám také součástí a vydal je v knize nazvané *Portfolio X*. Tyto snímky byly vysoce sexuální a pro většinu lidí šokující, avšak Mapplethorpe díky svému neuvěřitelnému estetickému citění dokázal obstát a své dílo si obhájit. Na fotografiích jsou vyobrazeni muži, oblečení v kožených kalhotách, v latexu, maskách, spoutaní v řetězech s obnaženými penisy, či přímo v průběhu sexuálního aktu. Tyto černobílé čtvercové fotografie vznikaly přesnými kompozicemi v ateliérovém prostředí, šerosvitovým svícením a drapérií odkazující na klasické tradiční mistry malířství. Mapplethorpe také z fotografií pomocí instalace do ručně vyráběných rámců tvořil samostatné objekty. Například sytě červená pasparta dodávala fotografii další rozměr.

Mapplethorpova role v queer fotografii je ještě o něco větší. Nejen, že otevřeně zobrazoval sexualitu gayů a to i tu extrémnější stránku, kterou povýšil na umění a prezentoval ji na stěnách galerií. Také je jedním z prvních, který fotografoval afro-američany. Soubor těchto fotografií vyšel v knize *The Black Book* a jedná se o kompozičně vytříbené fotografie, kde své modely fotografuje ve studiovém prostředí na jednoduchém pozadí, které nechává vyniknout vypracovaným tělům. Pózy jeho modelů, jsou velice nápadně podobné antickým sochám, až na to, že bílý leštěný mramor nahradila černá kůže.

Soubor působí jako oslava dokonalého těla a mám ho ironicky spojený s fotografiemi fotografky Leni Riefenstahlové, která podobnými postupy budovala estetický ideál Říše za Hitlerovy nadvlády. Je také zajímavé podotknout, že Leni Riefenstahlová

---

¹¹ WARREN, Lynne. *Encyclopedia of twentieth-century photography*. New York: Routledge, 2006. ISBN 04159766773. vlastní překlad

jako jeden ze svých posledních projektů, fotografovala právě černošské kmeny v Africe, kde se podobně jako předtím zaměřovala na tělesnost však už s jinou ideologií. Blíže se touto ideologií zabývá ve své knize Susan Sontagová.¹²

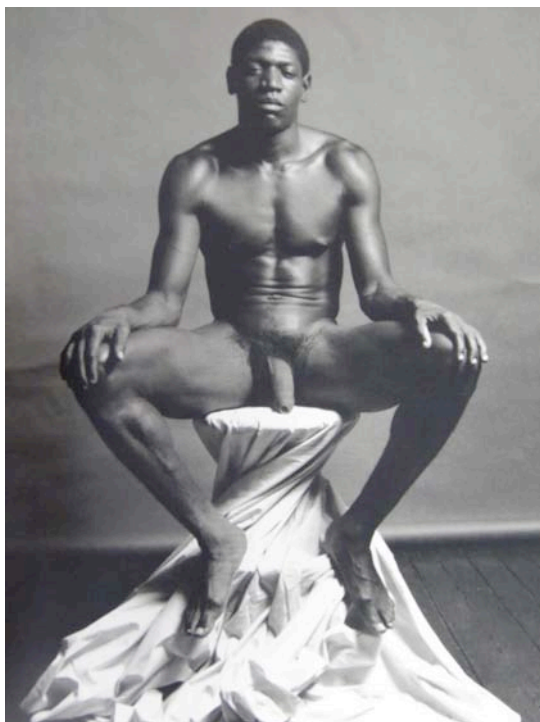
Robert Mapplethorpe je zásadním tvůrcem, za svého bohužel zkráceného života měl k tématu queer fotografie různé přístupy a stanoviska. S&M, afro-američani, své autoportréty většinou vznikaly ve studiu jako promyšlené kompozice. Byla to jeho scéna, kterou estetizoval a kde komponoval. Poté jeho portréty homosexuálních přátel a dvojic, které fotografoval v jejich přirozeném prostředí a s neuvěřitelným citem. Nebo také jeho koketování s transvestismem, kdy se fotografoval s namalovanou rtěnkou a v dámském kožichu. Jeho přístupů a možností interpretace je mnoho, a v rámci tohoto textu se nedají všechny obsáhnout do hloubky tak jak by si autor zasloužil

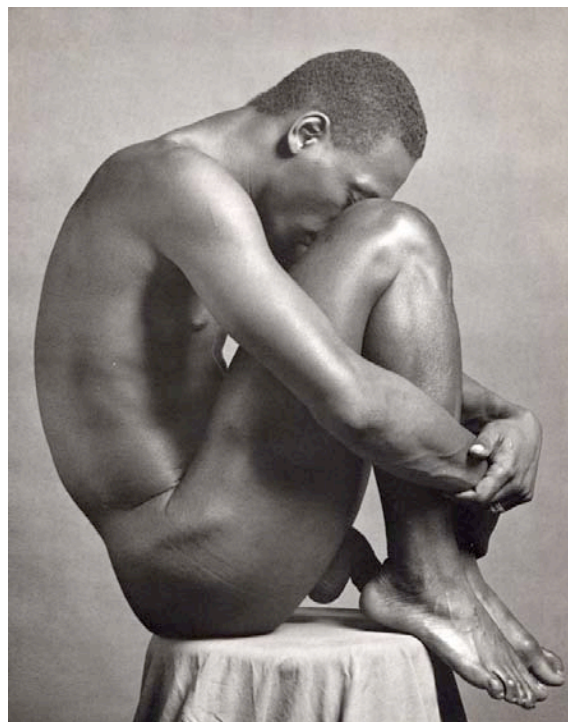
Obr.č.15 Robert Mapplethorpe-Muž v polyesterovém saku, 1980

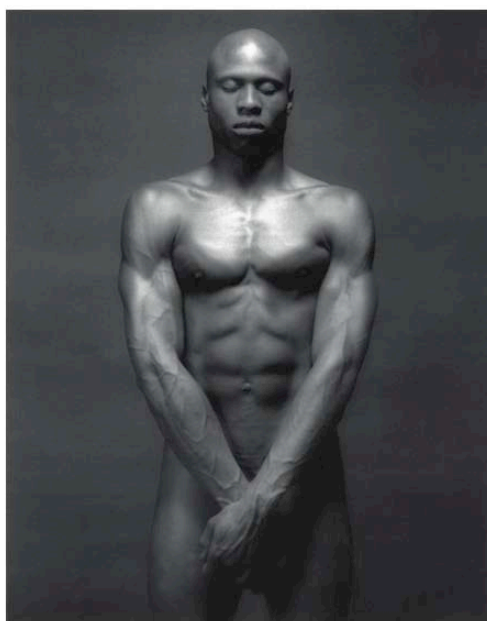
12 SONTAG, Susan., esej: *Fascinace fašismem* In *Ve znamení Saturna*. Vyd. 1. Překlad Martin Pokorný. Praha: Paseka, 2011, 193 s. ISBN 978-807-4321-191.

Obr.č.16 Robert Mapplethorpe – Bob Love 1979

Obr.č.17 Robert Mapplethorpe – Ajjito,

Obr.č.18 Robert Mapplethorpe-Ken Moody 1986

Obr.č.19 Robert Mapplethorpe-Untitled, 1980

Obr.č.20 Robert Mapplethorpe-Joe, 1978

Obr.č.21 Robert Mapplethorpe-Self portrait, 1978

Michal Pudelka

Mladý slovenský autor, který žije a tvoří v České Republice. Je nejvíce známý pro své efektní módní fotografie, které mají punc originality a ojedinělé místo v rámci československé scény. Svůj zájem o módu si nese dlouho v sobě a původní vysněnou profesí mu bylo stát se módním návrhářem. Během svých studií v Paříži se však seznámil s médiem fotografie, které v současné době využívá nejvíce a volně ho kombinuje s jinými výtvarnými technikami jako je malba, koláž či video.

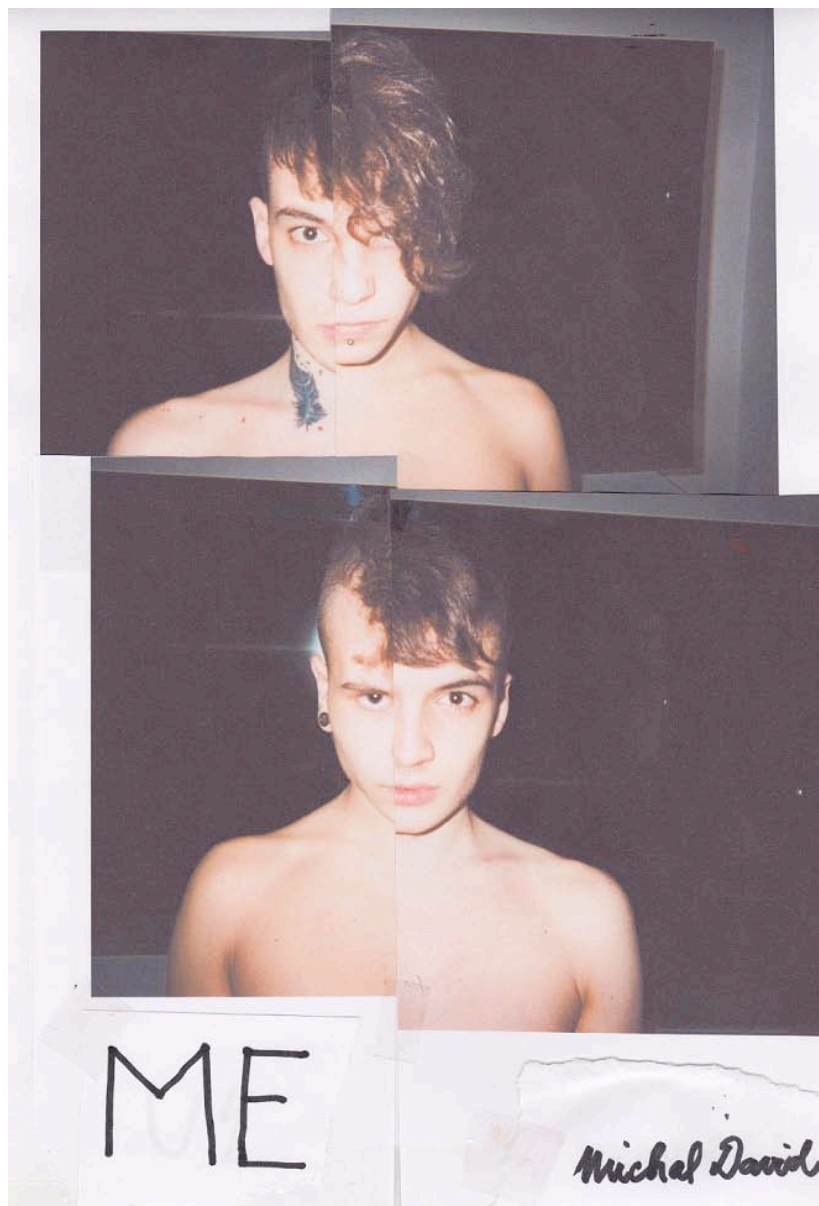
V rámci této práce je významný jeho fotografický, intimní deník, který mapuje a vizualizuje jeho milostný vztah se svým partnerem. Ten však není ukázkou každodenních situací jejich společného života typu 1. společné narozeniny či na výletě v zoo. Jedná se spíše o fotografie, které sice vycházejí z okamžiku avšak jsou stylizované a kompozičně promyšlené stejně jako zbytek Pudelkovy tvorby. V některých okamžicích si bere fotografii jen jako základ a pomocí koláže či jiných kombinovaných technik se dopracovává k autorskému záměru.

Je pro mě velice zajímavé, jak se oba partneři ovlivňují. Z fotografií je cítit, že se autor snaží o smazání identity jedince a snaží se fotografovat jejich společné portréty jakoby byli jeden, každý zrcadlem toho druhého. Nejsilněji je tento pocit cítit z fotografie *ME Michal David*, kde pomocí koláže vzniká dvojportrét, avšak každý obličej je tvořen půlkou obličeje toho druhého. Styl oblékání, účes, výraz v obličeji to vše někdy nabádá diváka k tomu, že se dívá na jednu a to samou osobu, jakési splynutí. To vše doplněné o snímky, které jsou vysoce erotické a možná bych je až přirovnal ke zvířecím. Přesto si však zachovávají svou jemnost s odkazem na lásku dvou lidí.

„Davida (Jonáša) beriem ako prirodzený objekt svojej tvorby vplyvajúci z mojej fascinácie splynutia našich osobností. Každodenné súžitie je hlavným dôvodom nenúteného prispôsobenia sa a čiastočnej straty vlastnej identity. Vytvára sa identita nová, spoločná, zostavená z vyhovujúcich častí osobnosti každého z nás každému z nás.“¹³

---

13 PUDELKA, Michal, přepis osobního rozhovoru s autorem – 1.5.2012

Obr.č.22 Michal Pudelka-ME, 2011

Obr.č.23 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.24 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.25 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.26 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.27 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.28 Michal Pudelka-Untitled, 2011

Obr.č.29 Michal Pudelka-Untitled, 2011

2 FOTOGRAFIE JAKO NÁSTROJ PRO SOCIALIZACI A PRÁVA QUEER

V této kapitole se pokusím přiblížit některé přístupy autorů, kteří se snaží poukazovat na queer problematiku, socializaci, práva či politiku skrze fotografické médium.

Molly Landreth

Americká fotografka, která vystudovala školu Vizuálních umění v New Yorku. Už během studií začala pracovat na svém nejznámějším projektu *Embodiment: A portrait of Queer Life*, který mapuje queer scénu napříč státy USA.

Molly Landreth pracovala na tomto projektu od roku 2005 až do roku 2008, kdy pomocí sociálních sítí, jako je Facebook nebo Myspace, získávala modely pro své fotografie. Pokud se jí podařilo přesvědčit tyto lidi, navrhla jim ať si vyberou pro ně příjemné prostředí, nebo nějaké místo v sousedství kde žijí, a tam je bude fotografovat. Volbu oblečení nechala také na nich, aby docílila co největší autenticity. Tak vznikly unikátní portréty, které jemně vstupují do soukromí a jsou velice silné a upřímné. Molly Landreth se nesnaží zobrazit sexuální stránku queer života, ale přiblížit toto téma divákovi a pokusit se poukázat na „normálnost“ takového vztahu. *„Místo sexuálních obrazů, mám raději ty založené na pevnosti a upřímnosti- vyzdvihující plachost a stud“¹⁴*

Jako dalším přesahem tohoto fotografického projektu, který je jakýmsi veřejným coming outem, tedy odhalení se veřejnosti o své sexuální orientaci, je soubor výstav a přednášek, které vždy výstavu doprovázejí. V průběhu fotografování také vznikaly video rozhovory s autory a osobní výpovědi autorů s jejich portrétem, jsou k nalezení na webových stránkách projektu. Tímto je celý projekt postaven nejen do výtvarné polohy, ale také pomáhá socializaci queer po celém světě.

Autorka v současné době rozšiřuje svůj záběr směrem do Evropy a pracuje na sérii fotografií *Queer Brighton*, kde na území Velké Británie opět dává dohromady osobní výpovědi queer s fotografiemi.

---

14 DOLNICK, Sam, *In a Common Scene, a 'Queer Subject'*, In *The New York Times – Lens Blog*, [online]. 2010

[cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://lens.blogs.nytimes.com/2010/12/03/in-a-common-scene-a-queer-subject/> *Vlastní překlad.*

Obr.č.30 Molly Landreth-Meg a Renne, 2007

Obr.č.31 Molly Landreth-River a Dutch, 2007

Obr.č. 32 Molly Landreth-Linsdey a Tina, 2007

Lukáš Houdek

Narodil se roku 1984 a pochází z Plané u Mariánských Lázní. Je zajímavý především svým rozdílným přístupem a základem, který nepochází přímo z výtvarně zaměřené školy. Jeho hlavním zájmem je fotografie spíše sociálního a humanitárního rázu, především zaměřená na reportáže a dokument z prostředí romských obyvatel jak v České Republice, tak i v zahraničí. Právě proto vystudoval romistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a nyní přispívá fotografiemi i reportážními články na server *romea.cz*.

Jeho další polohou jsou více konceptuálně zamýšlené soubory, ve kterých pracuje s osobním prožitkem a vzpomínkou, nebo se zajímá o téma spojené s problematikou queer a transgender.

Jeden z jeho fotografických souborů má název *Život snů (2011)* a jedná se v něm hlavně o autorovy vzpomínky a prožité okamžiky. Fotografuje zde malou vesnici ve které vyrůstal a pomocí textů napsaných fixem na čtvrtce se snaží přiblížit své vzpomínky, které nějakým způsobem ovlivnily jeho život. Texty typu: „*Koukejte, holčičák jde!*“, „*My tě stejně dostaneme, až vylezeš*“, „*Sundej si slipy a dej mi ho do pusy*“, „*Já se převlíkám buzíku! Chceš mě ojet co?*“ to jsou jen některé z nich. Texty odkazují na autorovu domnělou orientaci, kde není úplně jasné, jestli autor je doopravdy homosexuál, nebo za něj byl považovaný v rámci komunity malé vesnice. Soubor pro mě není fotograficky tolik zajímavý po technické stránce avšak spíše po emoční a sociální. Lukáš Houdek zde zpětně prožívá své dětství a skrze fotografii se zde pokouší s traumatem vyrovnat a pochopit toto počínání. V rámci veřejné prezentace tohoto souboru, fotky působí velice silně a navozují tísnivý pocit. Texty jsou jasné a tvrdé. Pokud se divák vcítí do autorovo role, zajisté by se nechtěl v této tíživé situaci ocitnout na vlastní kůži.

„Někdy je vám už sedmnáct, koukáte na sebe do zrcadla a zjišťujete, že se asi nenávidíte. Škrábetě si tu pošpiněnou kůži z obličeje a přemejšlíte, co by řekli tomu, kdybyste se zabili. Jste ale slabý na to, abyste to fakt udělali. A tak jenom sníte film o útěku do anonymity velkého města.“¹⁵

V dalších dvou souborech se Lukáš Houdek věnuje méně osobnímu problému, který je zaměřen hlavně na socializaci lidí, kteří podstoupili změnu pohlaví, tj. transgender.

---

15 HUDEK, Lukáš. Život snů: autorův artist statement. In: *Fotografie Lukáše Houdka* [online]. 2011 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.lukashoudek.cz/fotoalbum/vytvarne-projekty/zivot-snu--2011-/zivot-snu/>

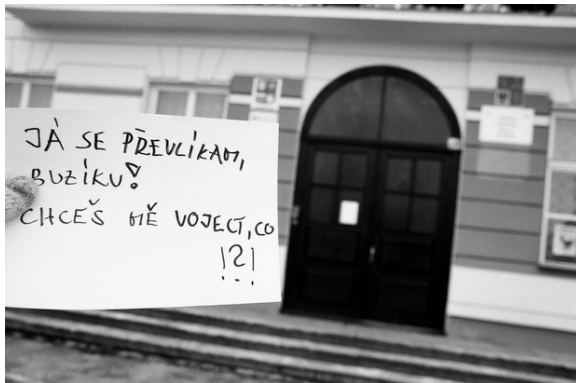
Soubor nazvaný *F64.0._online (2011)*, si ve svém názvu bere inspiraci z mezinárodní klasifikace nemocí, kde je pod tímto názvem vedena transsexualita. Lukáš Houdek zde využívá metody přefocování monitoru k pořizování portrétu transsexuálů. Tito transsexuálové, prošli celkovou, či částečnou změnou pohlaví a doufali v lepší život, který měl přijít s novým tělem. Bohužel společnost k těmto lidem bývá skeptická a nepřátelská a získat slušné zaměstnání, nebo se stát součástí společnosti jako transsexuál je složité. Proto se transgendři uchylují na webové stránky, kde skrze chat komunikují se světem venku. Na těchto stránkách nejsou odsuzováni jako na ulici, spíše naopak zde nabírají ztracené sebevědomí a nacházejí přátelské a sexuální vztahy. Tento soubor nahlíží do intimního světa transgenderu a snaží se upozornit na problém, že pouze změna pohlaví nepomůže. Je nutná integrace těchto jedinců do systému, zprostředkování pracovních podmínek. V dnešní společnosti se tento problém jeví jako neuskutečnitelný.

Poslední soubor řešící společenské téma a téma integrace je pojmenován *Ritika (2012)*, což je nové jméno chlapce vlastním jménem Radžu. Je pojatý jako reportáž a odehrává se v Indii. Radžu si oholil vousy a zkrátil vlasy a ve své práci se obléká jako žena. Jeho rodina však nerespektuje jeho rozhodnutí a tak pokaždé na cestě domů musí odlíčit make-up a schovat své vlasy pod kšiltovku. Radžu chodí pracovat do normální práce, ale peníze mu nestačí na živobytí, a tak se ještě po nocích prodává jako transsexuální prostitutka neboli v Indii tzv. Hidžra.¹⁶ Z rozhovoru na autorových stránkách vyplývá, že největší problém je najít si lásku a stát se součástí společnosti. „*Nejvíc mě děsí samota. Mam sice svojí guru a kámošky, ale kluka, kterej by to se mnou myslel upřímně, asi těžko najdu. Kdo by se zamiloval do hidžry, že jo?*“¹⁷

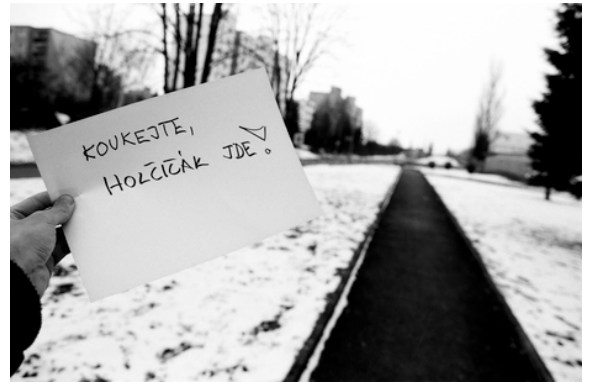
---

¹⁶ MARKOVÁ, Dagmar. Hidžra – třetí pohlaví v Indii. In *Vesmír: přírodovědecký časopis Akademie věd České republiky*. Praha: Vesmír, 2001, roč. 2001, č. 12. ISSN 0042-4544. Dostupné z: <http://www.vesmir.cz/files/file/fid/1245/aid/4833>

¹⁷ HUDEK, Lukáš. Ritika: autorův artist statement. In: *Fotografie Lukáše Houdka* [online]. 2011 [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.lukashoudek.cz/fotoalbum/vytvarne-projekty/ritika--2012-/>

Obr.č.33 Lukáš Houdek, ze série Život snů, 2011

Obr.č.34 Lukáš Houdek, ze série Život snů, 2011

Obr.č.35 Lukáš Houdek, ze série F 64.0 online (Sissy, Mimi a Marie), 2011

Obr.č.36 Lukáš Houdek, ze série Ritika, 2012

Obr.č.37 Lukáš Houdek, ze série Ritika, 2012

Obr.č.38 Lukáš Houdek, ze série Ritika, 2012

Kateřina Zelingerová

V současnosti studentka oboru Aplikovaná a reklamní fotografie na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ustí nad Labem. Pro klauzuru ve druhém ročníku připravila interaktivní fotografický projekt *Queer Quiz*, který považují za velice zdařilý. Autorka shromáždila a nafotografovala 33 portrétů mužů, kteří jsou všichni nafoceni před neutrálním pozadím a dívají se směrem do objektivu. Nemají na sobě žádné svrchní oblečení ani doplňky, aby se člověk mohl soustředit jen na portrét (obličej) samotný. Jejich věk je také přibližně totožný a jedná se spíše o mladší muže. Přibližně polovina těchto mužů jsou homosexuálové, zbytek je složen z heterosexuálů či bisexuálů. V následné instalaci v galerii, byli portréty zamíchány do sebe a nebyly u nich žádné bližší popisky. Jak už je možné odvodit z názvu tj. *Queer Quiz*, bylo na divákovy, odvodit pouze z rysů a typu obličeje, zda je model na fotografii gay či nikoliv. Interaktivita publika spočívala v onálepkování portrétů a tím k poukázání na portrétovaného sexualitu. Nálepky byly ve třech variantách – oranžová = gay; zelená = heterosexuál; bílá = dotyčný zatím neví. Divák mohl nálepkou umístit kamkoliv na portrét a tím druhotně vznikala koláž doplňující fotografie. Samotní modelové tedy také dostali zpětnou vazbu a mohli si zpočítat či odhadnout, na kolik pro ostatní lidi vypadají „gay“.

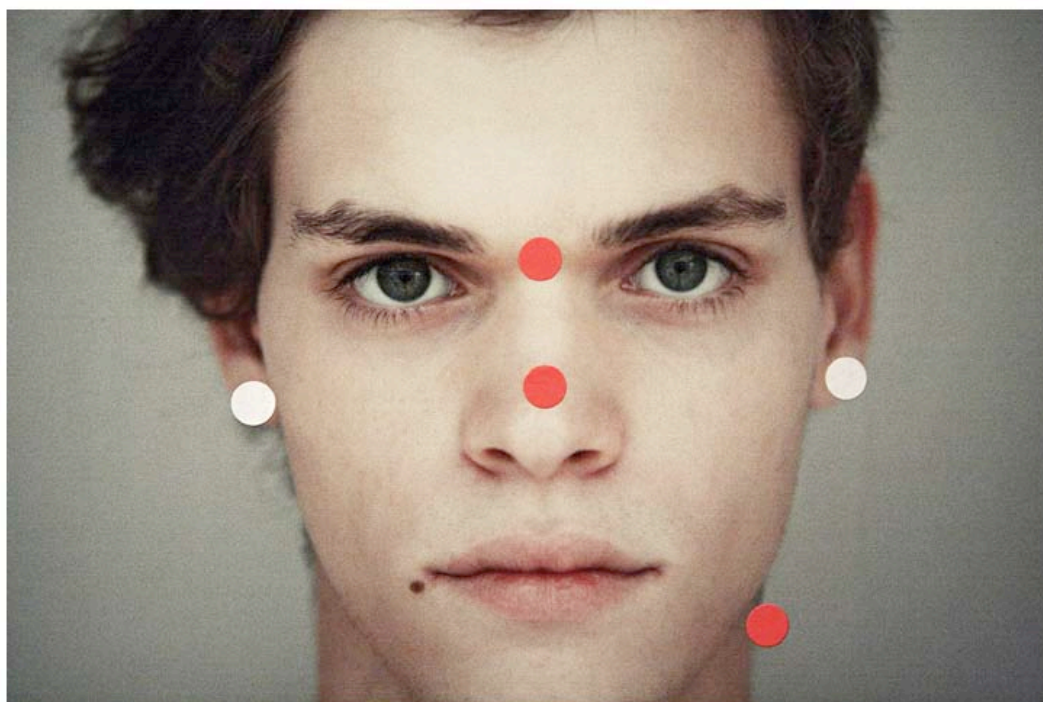
V tomto projektu je nesmírně zajímavé, jak vzhled, účes, a styl dokáže ovlivňovat diváky, kteří bez dalších dostupných informací rozhodují o sexualitě jedince. Napovídá o narušování stereotypů a potírání vizuálních kódů, které vedou k určení sexuální orientace. Více se tímto tématem zabírá například kniha *V!Z: texty o queer reprezentaci, kultuře a vizualitě*.¹⁸

---

18 *V!Z: texty o (queer) reprezentaci, kultuře, vizualitě*. Editor Ladislav Zikmund. Praha: Charlie, 2011, 48 s. ISBN 978-80-903904-8-5.

Obr.č.39 Kateřina Zelingerová – ze souboru *Queer Quiz*, 2010

Obr.č.40 Kateřina Zelingerová – ze souboru *Queer Quiz-instalace*, 2010

Obr.č.41 Kateřina Zelingerová – ze souboru *Queer Quiz-instalace*, 2010

3 HLEDÁNÍ IDENTITY

Fotografie, je jedním z často používaných nástrojů používaný k hledání identity. Na fotografii můžeme lhát, dávat fotografie do jiného kontextu, převlékat se, dokonce si změnit národnost, barvu kůže či pohlaví. Pro některé výtvarníky je to jeden ze způsobů, jak navenek reflektovat své či cizí intimní příběhy a problémy.

3.1 Transgender image

Josef Rabara

je v současnosti studentem ateliéru fotografie na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Ve svém portfoliu má jeden velice zajímavý soubor, který je na české poměry zásadní.

Maty a Dany (2010/2011), je fotografickým záznamem dvou žen, které se rozhodly být muži. Záznamem jsem napsal proto, že sám autor o tomto souboru nepřemýšlí jako o dokumentu. „*Nemal som vúmysle vytvorit' sériu dokumentárnych fotografií. Pokúsil som sa skôr o citlivý pohľad do života dvoch tžien, ktoré prechádzajú dôležitým životným obdobím.*“¹⁹ Dany je autorova dlouholetá kamarádka a když se doslechl, že vystupuje v drag king show, rozhodl se o ní a její přítelkyni Maty, nafotit fotografický soubor. Jezdil je fotografovat do Českého Krumlova, kde Maty žije a pracuje.

Je matkou čtyř dětí a její otec byl homosexuálem. Žila v několika zemích světa a podstoupila částečnou operaci změny pohlaví, při které si nechala odstranit prsa. Nyní podstupuje hormonální léčbu, která jí pomáhá získat vousy, svaly a hlubší hlas. Tuto změnu postupně dokumentuje nahráváním svého hlasu při zpěvu a výsledky ukládá na server YouTube. Také pomocí sociální sítě Facebook sdílí pomocí fotografií svou proměnu na muže.

Josef Rabara na fotografiích ukazuje změny průběžně, společně s náhledem do soukromí těchto lidí. Fotografuje také situace, kdy na změnu pohlaví reagují děti, které jsou celého procesu součástí. Na fotografiích je vyobrazena nejmadší dcera Neroli a z fotografií na mne působí, že je ten nejmenší problém „maminka“ bez poprsí, děti jsou přizpůsobivé a dokáží se s takovou změnou vyrovnat mnohem snadněji než dospělí, kteří jsou již „zkažení“ společností. „*Šokuje vás pohľad na matku štyroch detí, ktorá prechádza zmenou pohlavia? Zhlboka dýchajte a rozmýšľajte racionálne. Čo ak je to len strach z*

¹⁹ RABARA, Josef, z e-mailové komunikace s autorem 7.5.2012

*nepoznaného.*²⁰ To je možná jediný problém který může nastat, a to nepochopení ostatními lidmi, kteří nejsou dostatečně seznámeni s problémem.

Soubor dává nahlédnout také na dobu před operací a po operaci. Nakonec tímto procesem prošli Dany i Mati. Po operaci zůstanou jizvy a je jistě bolestivá, avšak za pocit nabytí svého vlastního těla to určitě stojí. Portréty v bílých tričkách, odhalující maskuliní tělo, které vypadá mužněji než u většiny mužů a fotografie, které ukazují oba s připnutým umělým penisem, jasně odkazuje na to čím by se chtěli stát. Z fotografií mám pocit, že se proměňují do role muže a žádný z nich nezůstává v roli ženy. *„Dany a Maty spolu chodili, rozhodli sa nebyť ženami, rozišli sa. Niekoľko mesiacov života v jednej vete.”*²¹

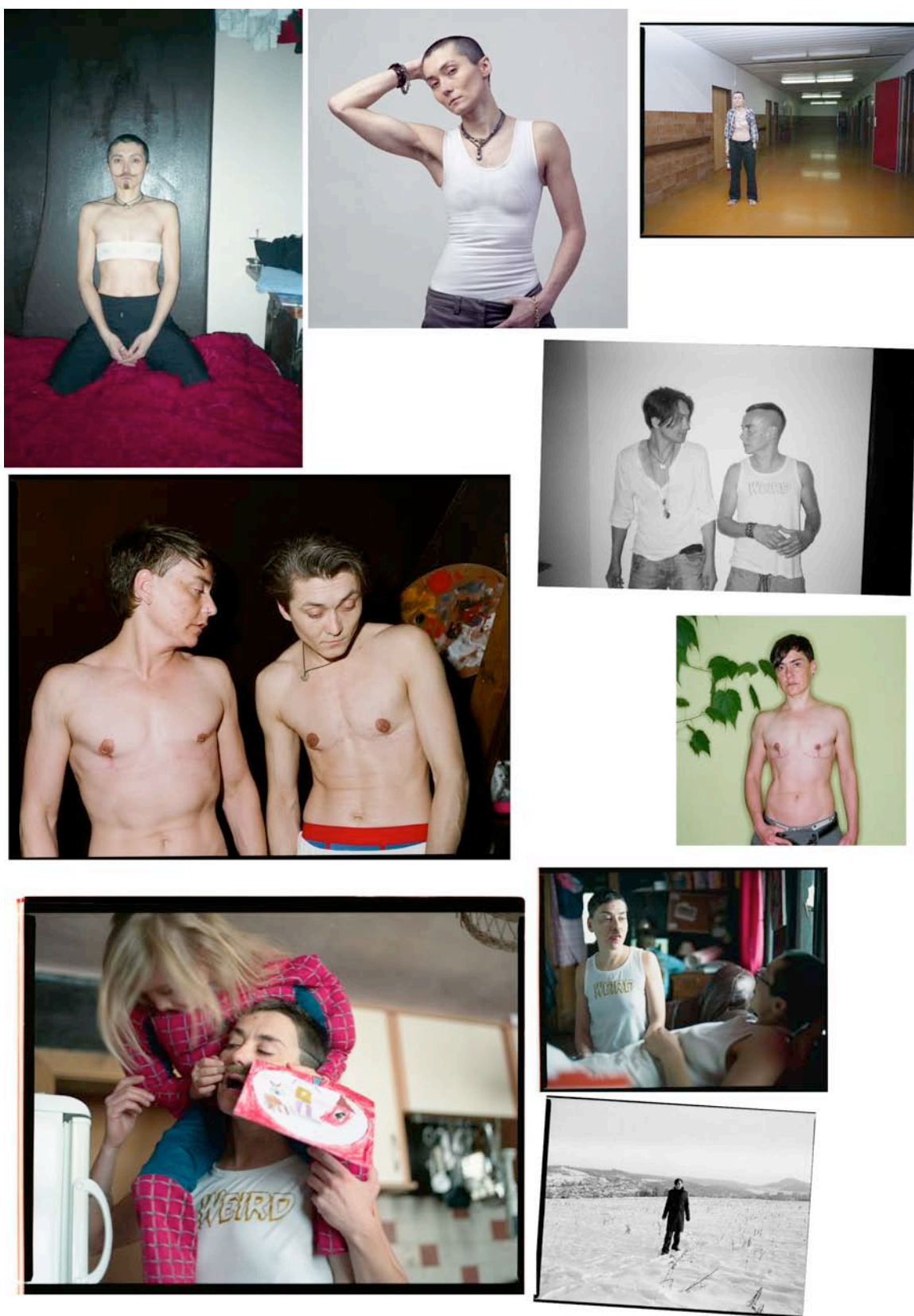
Tento fotograficky soubor je unikátní jak v českém prostředí tak i mezinárodně. Jeho přesah je úžasný, zachycuje fyzickou přeměnu z ženy na muže, dokumentuje život takových lidí a jejich pocity, snaží se smazat tabu nastavené společností a dovysvětluje otázku jak takovouto přeměnu vnímají děti.

Obr.č.42 Josef Rabara – ze souboru *Maty a Dany*, 2010/2011

²⁰ RABARA, Josef, z emailové komunikace s autorem 7.5.2012

²¹ RABARA, Josef, z emailové komunikace s autorem 7.5.2012

Obr.č.43 Josef Rabara – ze souboru Maty a Dany, nahledy 2010/2011

Michal Michelle Šiml

Je českým/ou výtvarným/ou umělcem/kyní, který/á pro svou tvorbu využívá kromě akvarelů, instalací a videa také fotografii. Krom toho je také členem/kou umělecké skupiny Pode Bal²², která aktivně působí na českém uměleckém poli a reflektuje současný politický stav a národní cítění.

Ve své osobní tvorbě věnuje značnou část řešením problému identity a genderu. Jak již z autorova/ky jména vyplývá, Michal Michelle Šiml řeší ve svém životě problém, zda je více ženou, nebo mužem a sám/a na sebe aplikuje různé postupy, které mu pomáhají vytvořit jakousi sebereflexi. Sám autor/ka o sobě prohlašuje : „*Jsem duchovní lesba*“²³

Ve svých souborech *Piety* odkazuje na křesťanské motivy, kde se v roli mrtvého Krista objevuje on sám s ukrytým mužským přirozením, čímž diváka znejistňuje nemožností identifikace pohlaví. Také je na fotografii sám, nikdo ho nedrží a nelituje, jak tomu bývá v křesťanských motivech.

V dalším souboru *Adam and Eve* je opět zachycený sám autor/ka na jednoduchém pozadí. Jedná se o dva skoro totožné snímky, avšak na jednom má autor/ka viditelný penis kdežto na druhém hraje roli Evy a penis má schovaný. Na hlavě má hokejovou helmu s mřížkou, která znesnadňuje identifikaci obličeje, čímž je divák odkázan na čtení pohlaví skrze autorovo/ky tělo. Výklad těchto fotografií může být různý. Buď se autor/ka snaží reagovat na církev, která se ve většině případů tvrdě brání homosexuálům a změnám pohlaví a nebo více poetická s odkazem na legendu, kdy Eva vznikla z Adamova žebra a tím se stala jakýmsi jeho zrcadlem. Tím narušuje stereotyp, kdy naznačuje že Eva je vlastně Adam se změněným pohlavím.

Soubor *Untouched* si zase bere inspiraci ze slavného díla, kde je zobrazen dvojportrét Gabrielly d'Estreés a vévodkyně de Villars, který byl vytvořen neznámým autorem, mistrem školy Fointanebleau. Na fotografiích je ve stejné pozici s pohledem upřeným do kamery jednou autorova/ky přítelkyně, dotýkající se bradavky muže/ženy, která je po částečné operaci změny pohlaví a jsou zde viditelné jizvy. Tím pádem se žena dotýká ženy, která je ve skutečnosti muž. Na druhé fotografii je zrcadlově obrácený stejný výjev, který zobrazuje samotného autora/ku, jak se dotýká opět bradavky přeoperované ženy na muže. Pro upřesnění, zde se dotýká muž cítící se jako žena bradavky ženy cítící se

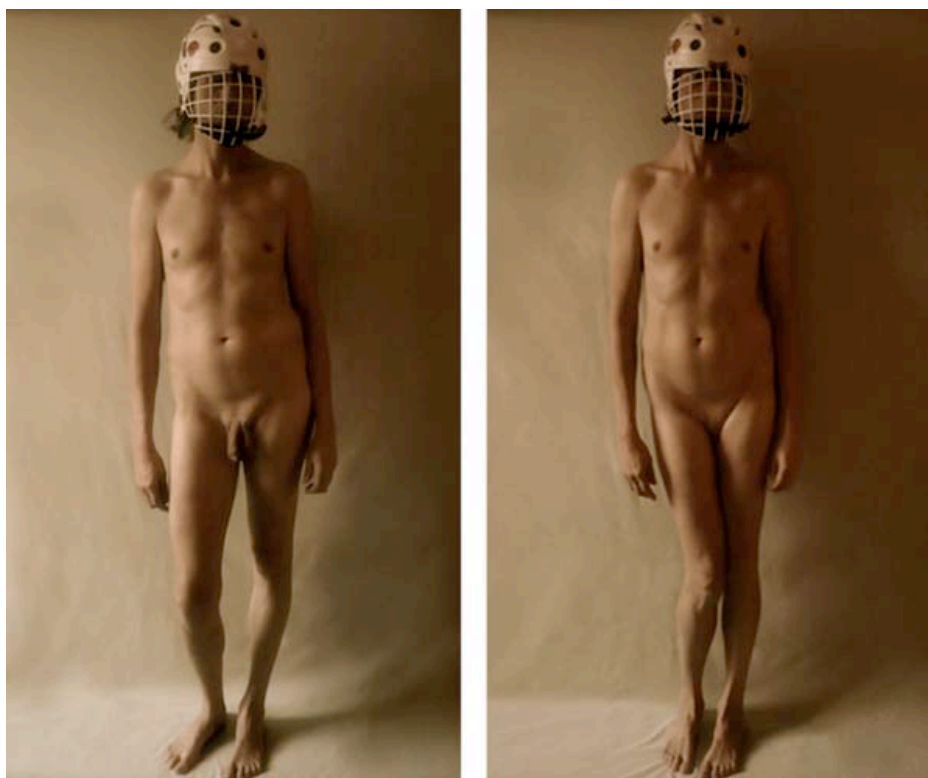
²² *Pode Bal 1998-2008*. Praha: Divus, 2008, 253 s. ISBN 978-80-86450-43-8.

²³ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. Strana 374. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 494 s. ISBN 978-802-0020-000

jako muž. Autorovi/ce jde o znejištění diváka a pokouší se ignorovat genderové škatulky a narušovat jejich smysl. Na rozdíl od postupů, které si kladly za cíl socializovat jedince do jasně genderové role, ji/jej zajímá prostor, který otevírá pole působnosti pro nové queer identity.²⁴

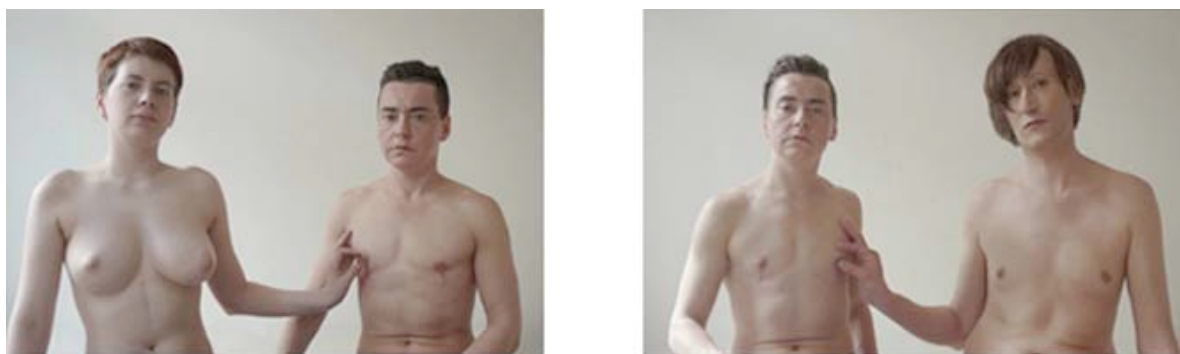
Soubor *Identity Control* se opět snaží upozornit na stereotypní škatulkování pohlaví. Na jedné fotografii je autorův/ky občanský průkaz, kde je na pasové fotografii jednoznačně muž, s ostrými rysy a holou hlavou, ale také jeho/jí občanské jméno je pořád Michal Šiml a dokonce pohlaví je označené písmenem M (muž). Tuto instalaci doplňuje až malinko vtípná, voyeristická fotografie jakoby z předsíně, na které je zachycen autor/ka v černých šatech nad prsa, dlouhými vlasy a čelenkou, kdy se podle vnějších znaků jedná jednoznačně o ženu.

Michal Michelle Šiml je autor/ka, který/á se snaží jednoznačně upozornit kultivovaným způsobem na omezenost společnosti, která nedává jinou volbu než se přiřadit k jednomu ze dvou 'oficiálních' pohlaví. Jeho/jí práce je soustředěná, intelektuální a někdy pro nezasvěceného diváka hůře dešifrovatelná. Jeho/jí přístup je ojedinělý i ve světovém měřítku. Autor/ka je nyní na rezidenčním programu v Kunsthalle ve Vídni.

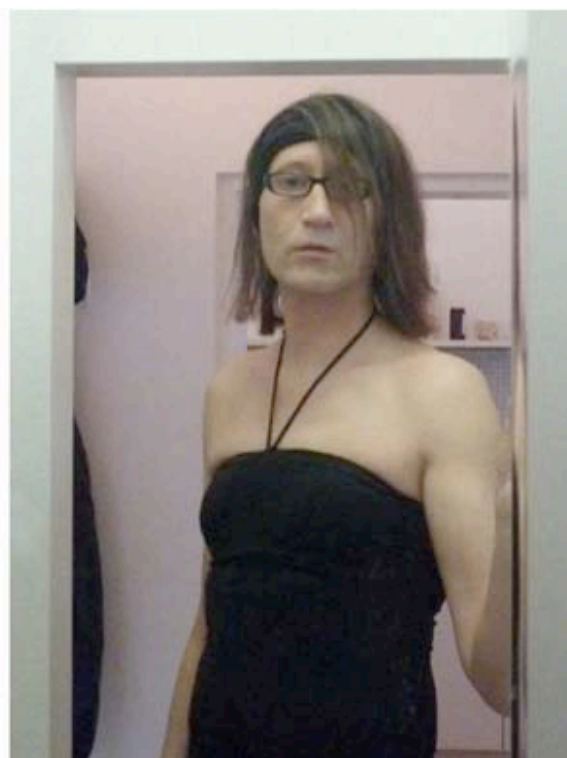

Obr.č.44 Michal Michelle Šiml – ze souboru *Adam and Eve* 2009/2011

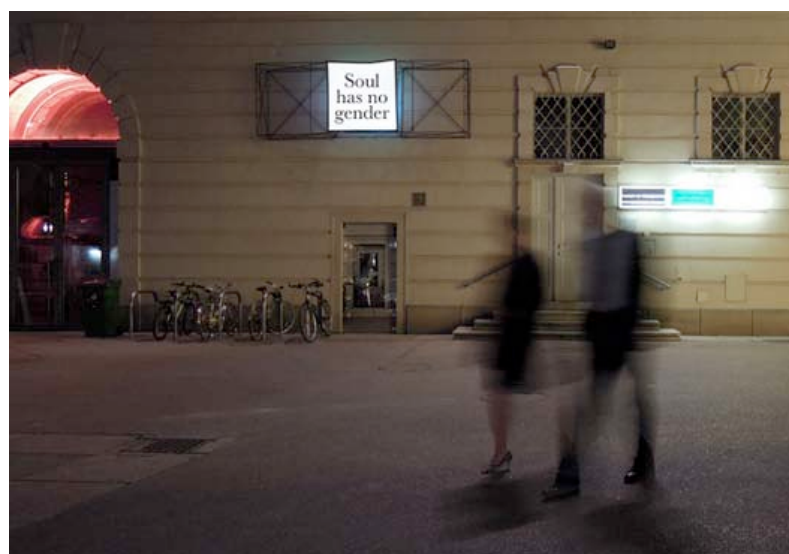
²⁴ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. Strana 374. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 494 s. ISBN 978-802-0020-000.

Obr.č.45 Michal Michelle Šiml – ze souboru Untouched, 2011

Obr.č. 46 Michal Michelle Šiml – ze souboru Identity Control, 2012

Obr.č.47 Michal Michelle Šiml – Soul has no gender, instalace, 2012

Petra Steinerová

Ve svém fotografickém cyklu nesleduje změnu vlastní identity, ale snaží se pomocí fotografií zaznamenat a vyrovnat se se změnou svého otce v ženu. Absolventka pražské FAMU vytvořila časoběrný dokument, kdy po dobu dvou let navštěvovala svého otce a fotografovala jeho přeměnu. Autorka pracuje převážně s portrétem svého otce, někdy také se zátišími jeho bytu.

Fotografie působí zvláštním dojmem, na jedné straně dcera, která se snaží uchopit nově vzniklou netypickou situaci. Na straně druhé otec, který se pravděpodobně cítil jako žena po delší dobu a čekal na vhodnou příležitost a čas se naplno projevit. Dcera přece všechno otce miluje a snaží se najít si k němu cestu zkrze fotografování, přijmout danou situaci jak nejlépe umí. Otec je šťastný ve svém novém těle, avšak tlak společnosti a odcizení dcery ho zároveň uvádějí do deprese. Fotografie nevyznívají moc optimisticky a působí trochu klaustrofobicky, tím že se vše odehrává pouze u otce doma a není tam žádný kontakt s realitou venku.

Tento soubor je zásadní jako spojnice, kdy fotografem není někdo cizí, ale je to přímo součást rodiny, dokonce ta nejbližší. Zblízka dokumentující těžkou životní situaci, založenou na vzájemném odpouštění a pochopení sebe navzájem, přesto a právě proto focenou se zvláštním, uměle vytvořeným odstupem. To vše pojaté s vysoce estetickým cítěním a smyslem pro kompozici.

Obr.č.48 Petra Steinerová – ze souboru Táta, 2006

3.2 Androgynní visualita

V této kapitole bych se chtěl věnovat androgenní visualitě, pod tímto pojmem mám na mysli druh člověka, který svým vizuálním vzhledem může připomínat jedno, druhé či obě pohlaví. Vybral jsem dvě autorky, které mi do této kapitoly svým způsobem zapadají a jejichž soubory mi přišly zajímavé.

Tereza Vogelová alias Teri Varhol

Autorkou, která v současnosti studuje v Ateliéru intermédiá pod vedením Václava Stratila na Fakultě výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně. V roce 2007 začala pracovat na svém projektu *Polaroid Android*, ve kterém dokumentuje technikou autoportrétu změny jak fyzické tak i psychické. Každý den po dobu tří let fotografuje svůj obličej. Nejenže za tuto dobu nastává změna vzhledu, ale i svým způsobem ztrácí původní ženské rysy, které jsou díky dlouhým vlasům či líčení zprvu jasně viditelné.

Tím že se snaží dosáhnout variací a změny, projekt postupně formuje i vzhled samotné autorky. Ve svém artist statementu²⁵ autorka popisuje jak velké psychické a mentální změny během fotografování prožila a snaží se je na fotografiích zachytit. Tyto portréty jsou vysoce stylizované, využívá make-up, rtěnku a někdy se nebrání ani použití rekvizit. Mě nejvíce zajímala změna, kdy se variace posunula z povrchní změny typu nový účes či barva vlasů až skoro ke změně pohlavních znaků, kdy při pohledu na autorku nebylo jasné, zda je mužského či ženského pohlaví.

Obr.č.49 Teri Varhol– ze souboru *Polaroid Android*, 2007/2010

25 VOGELOVÁ, Tereza. Polaroid+android / project description: polaroidandroid. [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://www.terivarhol.com/polaroidandroid/>

Obr.č.50 Teri Varhol– ze souboru Polaroid Android, 2007/2010

Bettina Rheims

Vytvořila v roce 2012 svůj nejnovější soubor nazvaný *The Gender Studies*. Pomocí sociální sítě Facebook vyzvala k účasti na projektu lidi, kteří se cítí jiní a doplnila výzvu o fotografii Kate Moss z jejích mladých let. Kate Moss na fotografii má sice kudrnaté vlasy, ale zbytek těla jakoby odkazuje spíše na mužskou typologii. Poté se autorka spojila s těmi, kteří se jí ozvali a vyhovovali představám jejího projektu, a nakonec vybrala 27 z nich, které pozvala do svého studia na fotografování. Kromě samotných obrázků, vznikl také zvukový záznam výpovědí těchto lidí, který doplňuje instalaci.

Na fotografiích jsou zobrazeni lidé, u kterých není vždy úplně jasné, jakého jsou pohlaví. Fotografie jsou barevné a přesto skoro monochromní. Těla jsou do určité míry obnažená, jen někdy zakrývá pohlaví kousek průsvitného textilu. Divák je místy silně znejistěn jestli pozoruje dívku, či chlapce avšak skoro vždy lze objevit malé detaily, které prozrazují pohlaví jedince. Někdy jsou to celkem viditelné jizvy po operaci prsou, jindy jsou mnohem latentnější, jako například ochlupení na nohou nebo až vymyšlené vydutí v části, kde by mohl být penis.

Autorka tímto souborem vzdává hold novému „třetímu“ pohlaví. Nová doba kdy být „jen“ mužem nestačí. Jako jednoho ze svých modelů využívá také Andreje Pejiće, slavného modela, který je důkazem tohoto nového trendu či lépe řečeno nové éry. Andrej Pejić je proslulý svou androgynní visualitou a spolupracuje například se značkou Jean-Paul Gaultier nebo Marc Jacobs, kdy na mole předvádí jak mužské tak ženské modely. Fotografie jsou jemné a citlivé, nesnaží se lidi prezentovat jako hon za senzací či zvláštnost. Naopak přistupuje k nim citlivě a snaží se zachytit jejich vnitřní rozpoložení, jejich někdy nelehký boj a vypořádávání se s životem. Zvukové instalace doplňují tento pocit, kdy divákovi dovyprávějí příběh, který by jinak zůstal skryt a pomáhají mu porozumět.

Obr.č.51-52 Bettina Rheims-The Gender Studies: Kira Andrej

Obr.č.53-54 Bettina Rheims-The Gender Studies: Simon Edward

III. ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se ponořil do tématu, o kterém jsem věděl ze začátku jen velice málo. Postupem času se mi podařilo shromáždit dostatek materiálu k tomu, abych vůbec pochopil co na fotografiích vidím a co měli fotografové za záměr. Přišlo mi zajímavé jak se téma homosexuality objevuje již v historii, i když spíše skrytě a díky této práci se mi objasnila některá spojení. Také mám pocit, že jsem se seznámil se zajímavými přístupy a objevil autory, kteří mi byli do nynějška skryti. Uvědomil jsem si, jak nenápadně ale silně ovlivňuje queer vizualita naši kulturu a je asi jen otázkou času, kdy prostoupí do každodenního života každého z nás.

Jsem také velice rád, že jsem mohl pracovat na bakalářské práci, která se zabývá minoritními skupinami a tím možná pomohl jejich popularizaci. Z mého pohledu vnímám queer jako součást dnešního světa. Nejsem šokován, když na ulici potkám pár stejného pohlaví držícího se za ruce. Naopak, spíše vzbudí moji zvědavost a možná bych se s tímto párem seznámil raději, než s párem heterosexuálním. Mezi svými nejlepšími kamarády mám několik gayů a povětšinou jsou to úžasné bytosti, které jsou silnými a zajímavými osobnostmi.

Výzkum na této práci mi přinesl nepřehledné množství nahlédů a témat, které se týkaly queer ve fotografii. Mým cílem nebylo vytvořit encyklopedii autorů, ale snažil jsem se spíše ukázat rozdílné postupy a myšlení autorů. Jelikož toto téma je z velké míry spojené s intimním životem umělců, interpretace některých děl je složitá a bez jejich objasnění díla může být i mylná. S většinou českých autorů jsem se osobně spojil skrze email či Facebook a texty o jejich fotografiích a nich samotných jsem s nimi konzultoval. Také jsem moc rád, že mohl vzniknout rozhovor s Libuší Jarcovjácovou, který vnáší do mé práce oživení a dovysvětluje otázky, které mě zajímaly a nebyli jinde k dohledání.

V českém prostředí je stále téma queer nepříliš populární široké veřejnosti, ale věřím že trend jde přímo opačným směrem a zaběhlé stereotypy se začínají opouštět a vzniká prostor pro prezetaci těchto autorů. Do budoucna budu sledovat kam se tento směr ve fotografii ubírá a díky nově navázaným kontaktům snad proniknu více do zajímavého prostředí, kam není vždy člověk „zvenčí“ připuštěn.

SLOVNÍK POJMŮ

„Pokud bude tahle společnost dbát na to, aby se rozdělovali muži a ženy, gayové,lesby a transgender [...] je to skvělý, ale možná by bylo lepší, kdybychom řekli ‚human being‘, ‚lidská bytost‘ nebo ‚člověk‘“.²⁶

gender- (z angličtiny: gender, „rod“), označení zdůrazňující kulturní konstrukci sexuální odlišnosti. Vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány více kulturou a společností než biologickou determinací (mužství/ženství). Na rozdíl od pohlaví (sexu), které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení gender ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. Termín pochází z americké socio-kulturní antropologie a označuje tedy „sociální pohlaví“ – dané kulturními normami, na rozdíl od pohlaví – daného biologicky (souhrnem anatomických, morfologických a fyziologických znaků).²⁷

homosexuál, heterosexuál, bisexuál –, směřování sexuálních pocitů či chování k osobám opačného pohlaví (heterosexualita), stejného pohlaví (homosexualita) nebo k oběma pohlavím (bisexualita)“²⁸

transvestita-sexuologický fenomén, označující oblénutí si šatů „přes“ hranice vlastního pohlaví.²⁹

transsexualismus-požadavek žít jako příslušník anatomicky druhého pohlaví a být za takového uznán. Většinou je to spojeno s pocitem nespokojenosti a neořislušnosti k vlastnímu pohlaví.³⁰

queer-doslovný význam: podivný, podivínský, zvláštní. Dnes se užívá pro označení homosexuálů tj. teplý. V osmdesátých letech 20. stol. se hnutí gayů a AIDS aktivistů rozhodlo přijmout toto označení za své. Chápe se jako označení jedinečnosti a konceptuální nezachytitelnosti svého postavení.³¹ Díky tomu se rozvinula tzv. queer theory.

²⁶ PUTNA, Martin C. *Homosexualita v dějinách české kultury: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. Rozhovor s Markem Thorem ze dne 5.10. 2010, Strana 360. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 494 s. ISBN 978-802-0020-000

²⁷ DOHNALOVÁ, Marie a JAROSLAV MALINA. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM, 2006, 778 s. ISBN 80-720-4349-8.

²⁸ LEVAY S., *The Sexual Brain*: Massachusetts, MIT Press, 1993

²⁹ SKOBLÍK, Jiří. *Transsexualismus: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 211 s. ISBN 80-246-1052-3.

³⁰ SKOBLÍK, Jiří. *Transsexualismus: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 211 s. ISBN 80-246-1052-3.

³¹ RUPP, Leila J.: *Vytoužená minulost; One Woman Press 2001*

Jedná se o filozofické myšlení, které usiluje o rozbor a přijetí pojmu queerness. V českém jazyce by se toto slovo dalo přeložit jako „kritické teploušství“.

***coming out**- výraz převzatý z angličtiny. Vyjadřuje proces sebepřijetí. Zakončením tohoto procesu bychom mohli pokládat oznámení své odlišnosti rodičům a blízkým osobám, hledání partnera, ale především se jedná o životní klid a spokojenost. Tento proces je zcela individuální, stejně tak i jeho průběh a délka, i když má určité stejnorodé znaky.³²*

***transgender** – souhrnný termín pro všechny osoby, které nějakým způsobem překračují a nabourávají hranice mezi tradičními představami mužství a ženství. Řadí se sem například transsexuálové, transvestité, cross-dressers, hermafrodité aj. V obecné rovině, lze tento výraz považovat i za označení gayů a leseb. Výraz trans lidé či osoby je převzat z anglické výrazu „transgendered people“.³³*

---

32 POSPÍŠIL, DAVID. *Homosexualita z hlediska svého vývoje ve společnosti: homosexualita, historické souvislosti, coming out*. Praha, 2006. Absolventská práce. Evangelická akademie Praha. Vedoucí práce Mgr. Magdaléna Skřivánková.

33 SOKOLOVÁ, V.: *Gay a lesbické rodičovství, homosexuální rodina a genderové aspekty netolerancek homosexualitě; ABC feminizmu: Nesehnutí Brno 2004*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] **BARTHES, Roland.** *Světlá komora: poznámky k fotografii*, Vyd: 2, Praha: Fra, 2005, ISBN 80-86603-28-8
- [2] **DAGEN, Philippe.** *Bettina Rheims: Can you find happiness*. Paris: Schimer/Mosel, 2008. ISBN 974-3-8296-0364-5.
- [3] **DOHNALOVÁ, Marie a Jaroslav MALINA.** *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM, 2006, 778 s. ISBN 80-720-4349-8.
- [4] **GOLDIN, Nan.** *The Ballad of Sexual Dependency*. New York: Aperture, 1996
- [5] **KOETZLE, Hans-Michael.** *Slavné fotografie: historie skrytá za obrazy 1928-1991*. Praha: Slovart, c2002, 191 s. ISBN 38-228-2578-6.
- [6] **LEVAY S.,** *The Sexual Brain: Massachusetts, MIT Press.,2003*
- [7] **MAPPLETHORPE, Robert.** *The black book*. [Neuauf]. München: Schirmer-Mosel, 1992. ISBN 38- 881-4214-8.
- [8] **MARIEN, Mary Warner.** *Photography: a cultural history*. 3rd ed. London: Laurence King, 2010, 191 s. ISBN 978-185-6696-661.
- [9] **MIGLIETTI, Francesca Alfano.** *Extreme bodies: the use and abuse of the body in art*. 1st ed. Milan: Skira, 2003, 254 s. ISBN 88-849-1379-9.
- [10] **PUTNA, Martin C.** *Homosexualita v dějinách české kultury: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011, 494 s. ISBN 978-802-0020-000.
- [11] **POSPÍŠIL, DAVID.** *Homosexualita z hlediska svého vývoje ve společnosti: homosexualita, historické souvislosti, coming out*. Praha, 2006. Absolventská práce. Evangelická akademie Praha. Vedoucí práce Mgr. Magdaléna Skřivánková.
- [12] **QUALLS, Larry.** "Performance/Photography." In *Performing Arts Journal*, Vol. 17, No. 1. (Jan 1995), p. 26-34
- [13] **REED, Christopher.** *Art and homosexuality: a history of ideas*. New York: Oxford University Press, 2011, 285 s. ISBN 01-953-9907-2.
- [14] **RUPP, Leila J.**: *Vytoužená minulost*; One Woman Press, 2001
- [15] **SKOBLÍK, Jiří.** *Transsexualismus: morálně- a duchovně-teologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 211 s. ISBN 80-246-1052-3.
- [16] **SOKOLOVÁ, V.:** *Gay a lesbické rodičovství, homosexuální rodina a genderové aspekty netolerancek homosexualitě; ABC feminismu: Nesehnutí Brno 2004*
- [17] **SONTAG, Susan.** *Ve znamení Saturna*. Vyd. 1. Překlad Martin Pokorný. Praha: Paseka, 2011, 193 s. ISBN 978-807-4321-191.
- [18] **WARREN, Lynne.** *Encyclopedia of twentieth-century photography*. New York: Routledge, 2006. ISBN 04159766773.

- [19] **WELLS, LIZ** *The photography reader*. 1st pub. Editor Liz Wells. London: Routledge, 2003, 466 s. ISBN 04-152-4661 X.
- [20] *Fotograf: časopis pro fotografii a vizuální kulturu/ - EROTIKON* Praha: Mediagate, 2002-. ISSN 1213-9602.
- [21] *VIZ: texty o (queer) reprezentaci, kultuře, vizualitě*. Editor Ladislav Zikmund. Praha: Charlie, 2011, 48 s. ISBN 978-80-903904-8-5.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

- [1] Dům Umění města Brna. DŮM UMĚNÍ MĚSTA BRNA. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.dum-umeni.cz/en>
- [2] EMBODIMENT: A PORTRAIT OF QUEER LIFE. LANDRETH, Molly. *Embodiment USA* [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://embodimentusa.wordpress.com/>
- [3] FOTOGRAF. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ FOTOGRAF 07 O. S. *Časopis FOTOGRAF* [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.fotografnet.cz/>
- [4] HOUDEK, Lukáš. Fotografie Lukáše Houdka. *Lukas Houdek* [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.lukashoudek.cz/>
- [5] How Many Sexes? How Many Genders?: When Two Are Not Enough. DEVOR, PH.D., A. H. SOCIOLOGY DEPARTMENT UNIVERSITY OF VICTORIA, Canada. [online]. 2000 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://web.uvic.ca/~ahdevor/HowMany/HowMany.html>
- [6] JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. ONI & V NOCI. FOTOGRAFIE Z RANÝCH OSMDESÁTÝCH. TOPOL, Jachym. *Galerie LANGHANS* [online]. 2008 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.langhansgalerie.cz/cz/vystavy-detail.php?vid=105>
- [7] KERBEROVÁ, Cindy. Ona není žena? Nová senzace módního světa Andrej Pejic. *Ona Dnes* [online]. 2011 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/ona-neni-zena-nova-senzace-modniho-sveta-andrej-pejic-pcu-nasi-muzi.aspx?c=a110119_143405_nasi-muzi_ves
- [8] MAZUR, Adam a Paulina SKIRGAJLLO-KRAJEWSKA. If I want to take a picture, I take it no matter what: Interview with Nan Goldin. WITKOWSKI, Michał. *FOTOTAPETA. Fototapeta* [online]. Wyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B, 2006 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://fototapeta.art.pl/2003/ngie.php>
- [9] MEYER, Richard. Imaging Sadomasochism: Robert Mapplethorpe and the Masquerade of Photography. *Queer cultural center* [online]. 1991 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.queerculturalcenter.org/Pages/Mappleth/MappPg1.html>
- [10] Mezipatra: queer filmový festival. STUD BRNO. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.mezipatra.cz/>
- [11] Odkud jsem? Z Evropy. VILGUS, Petr. *Digiarena* [online]. 2008 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: http://digiarena.e15.cz/odkud-jsem-z-evropy_5
- [12] Polaroid Android. WARHOL, Teri. *Teri: Warhol* [online]. 2010 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.terivarhol.com/polaroidandroid/>
- [13] Rabara Josef: Photography. RABARA, Josef. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.rabaraphotography.com/>
- [14] Rabara Josef / Maty a Dany. In: *FOODLAB: underground, overground, porno a muzikál* [online]. 2010 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://foodlab.cz/udalosti/josef-rabara-maty-a-dany?nggpage=2>
- [15] ŠIML, Michal. Michal Michelle Šiml. ŠIML, Michal. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://michalsiml.com/>
- [16] TÁTA: Petra Steinerová. ARTYCOK.TV. *Artycok.tv: Nezávislá platforma sledující výjimečné autory, výstavy a videoart*. [online]. 2007 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://artycok.tv/lang/cs-cz/125/tata>

- [17] Vernisáž Queer Quiz v kině Art.*Mezipatra.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z:
<http://www.mezipatra.cz/2010/fotogalerie/foto-vernissaz-queer-quiz-v-kine-art.html>
- [18] WAAK, Anne. Everyone carries in himself both sexes. MONOPOL MAGAZINE. [online]. 2012 [cit. 2012-05-19]. Dostupné z:
<http://www.monopol-magazin.de/artikel/20105311/Bettina-Rheims-Gender-Studies-NRW-Forum-Duesseldorf.html>

SEZNAM AUTORŮ

Félix Nadar.....	12
Joel-Peter Witkin.....	13
Diane Arbus.....	16
Libuše Jarcovjácová	18
Bettina Rheims.....	22
Nan Goldin.....	24
Robert Mapplethorpe.....	26
Michal Pudelka.....	29
Molly Landreth.....	32
Lukáš Houdek.....	34
Kateřina Zelingerová.....	37
Josef Rabara.....	39
Michal Michelle Šíml.....	42
Petra Steinerová.....	45
Tereza Vogelová alias Teri Varhol.....	46
Bettina Rheims	48